

Klareteta (vznikly v době Karla IV.). Zdá se, že Žídkova encyklopedie zpracovává dnes ztracené dílo, které jako podklad posloužilo již Klaretovi. Srovnání Žídkova díla a ostatních encyklopedických děl nasvědčuje, že Žídkova encyklopedie není zdaleka bezvýznamným počinem.

Dnešnímu odbornému i laickému čtenáři poskytuje předkládaná kniha pohled na prapočátky přírodovědy jako vědního oboru a zároveň ukazuje imaginativní svět středověkého člověka, kde se v lesích spolu s kancí a medvědy proháněli jedno-rožci a satyrové.

KATEŘINA KUBÍNOVÁ

Hana PÁTKOVÁ, *Česká středověká paleografie*, Vedita, České Budějovice 2008

280 s., ISBN 978-80-86829-38-8

Ačkoli paleografie patří mezi základní instrumentarium každého medievisty, poslední monografie věnovaná této pomocné vědě vyšla déle než před stoletím. Nahradit dnes již nevyhovující příručku Gustava Friedricha *Učební kniha paleografie latinské* (Praha 1898) se rozhodla Hana Pátková, jež se přitom na Friedrichovu knihu programově odvolává. Autorka v úvodu dále uvádí, že její text má dvojí charakter: „*Na jedné straně jde o souhrnnou přehlednou příručku latinské paleografie, která by měla na moderní úrovni poskytnout celkovou informaci o vývoji latinského písma se zvláštním zřetelem k vývoji v českých zemích, na druhé straně se v řadě kapitol opírá o původní výzkum, a není tudíž kompilačním dílem.*“ (s. 9)

Autorka rozděluje svůj spis do šestnácti kapitol. První definuje samotnou paleografii a vymezuje ji vůči dalším pomocným vědám historickým (především diplomacie, kodikologii, epigrafice, numizmatice a sfragistice, případně dalším oborům jako papyrologie, grafologie a písmoznalectví). Druhá uvádí přehled vývoje oboru ve světě a v Čechách s tím, že největší důraz pokládá autorka na přehled vývoje paleografických studií v českých zemích. Ve třetí kapitole pojednává Pátková o rozboru písma, zvláště o Mabillonových zásadách (kritérium popisu, tvar, modul, duktus, váha a sklon písma), a také uvádí základní termíny pro morfologický popis písma, které vycházejí z návrhu několika-jazyčného slovníku mezinárodní paleografické komise (*Vocabularium parvum scripturae latinae*, Bratislava – Praha 2008). Následující čtyři oddíly

se věnují identifikaci a rozlišování písma rukou, kde autorka upozorňuje na nejčastější chyby a záměny, dále způsobu psaní, držení pera, způsobu čtení ve středověku a jeho vazbě na jazyk v souvislosti s grafickým uspořádáním textu, výuce psaní, středověkým traktátům o psaní a písmařským vzorníkům. Osmá kapitola popisuje používání psacích látek (papyrus, pergamen, papír, voskové tabulky), psacího náčiní a inkoustu, oddíl následující pak sleduje vnější formu rukopisu (kodex, svitek).

Jádrem celé knihy je desátá kapitola, která shrnuje a analyzuje vývoj latinského písma ve starověku a středověku. Jak je již naznačeno v názvu knihy, autorka upřednostňuje vývoj české středověké paleografie, tudíž se s písmi vyskytujícími se mimo území českých zemí (starší a mladší římská kurziva, unciála, polounciála, národní písma) nezabývá příliš široce; obšírněji se rozepisuje pouze u karoliny. Největší důraz klade Pátková na písma užívaná od přelomu 12. a 13. až do konce 15. století v Čechách, tzv. období gotických písem. Zde již autorka do své studie zpracovává výsledky svého dlouholetého bádání. Nenásilnou formou se zapojuje do diskuse o klasifikaci a názvosloví gotických písem, která se rozhořela v 60. a 70. letech 20. století mezi Jiřím Pražákem a Pavlem Spunarem, a argumenty této diskuse konfrontuje s vlastní vědeckou prací i výsledky nejnovějšího mezinárodního bádání. Ke konci kapitoly krátce rozebírá písmo českých prvotisků, pronikání humanistického písma a užívání číslic ve středověku. Poslední čtvrtina knihy nastiňuje možné způsoby zkratkových systémů, jakými jsou ligatury, nomina sacra, suspenze, kontrakce či zkratky zvláštního významu, které jsou rovněž graficky názorně zobrazeny a vysvětleny. Poté se autorka věnuje interpunkci, editorským zásahům a diakritickým znaménkům a především objasňuje, jak zasahovat či nezasahovat při tvorbě edice do středověkých textů. Kniha vyčerpává všechny důležité paleografické problémy, a jediná závažnější výtka se tak týká časté absence obrazových ukázek, které by osvětlily teoretické autorčiny závěry. Nebylo by rovněž na škodu připojit modelové popisy rukopisů, a dát tak vedle potřebné teorie i praktický návod v podobě konkrétních příkladů.

JIŘÍ PETRÁŠEK